

בית כנסת "אדרת אליהו" ע"ש הח' אליהו בן הח' ראובן משה קליין ז"ל

עלי אדרת אליהו

בס"ד, שבת פרשת "מקץ" תשפ"ג
ראש חודש טבת – חנוכה - גיליון 235

בגיליון זה:

עצור!

רב הקהילה, הרב אסף הר-נוי

הדלקת נרות חנוכה לאיש או אישה

הטסים לחו"ל

רב הקהילה, הרב אסף הר-נוי

חטיפתו של אדגרדו מורטארה

יואל קוטנר

מתי הצומות יהפכו לימי שמחה?

יהודה ליבוביץ

ברכות הודאות והודעות

הוועד

עצור!

חג חנוכה קורא לכולנו לעצור. לעמוד רגע ממרוצת חיינו, ולהדליק נר- זכר לנס שהיה בימים ההם. דברים רבים וחשובים קורים בחיינו, אך מבלי לעצור ולשים לב- גם אותם עלולים אנו לפספס.

כך גם הסביבון, עליו רשום הנס הגדול שהיה פה, מוכרח הוא לעצור כדי שנוכל לקרוא ולהבחין באותיות הרשומות עליו. אם יסתובב במרוצה מבלי לעצור- גם לנס אותו הוא מסמל- לא נשים לב.

נעמוד מול הנרות, נניח רגע הכל בצד, ונזכר בניסים הגדולים שהיו עם אבותינו, ומתוך כך גם נכיר ונודה על הניסים הגדולים שעשה ה' איתנו בדורנו אנו, שזוכים אנו להדליק את נר החנוכה בירושלים הברירה.

ונוסיף בתפילה לשלמות הבניין, שנזכה במהרה לראות את המנורה עומדת ומאירה בירושלים הבנויה!

חנוכה שמח וחודש טוב ומבורך!

אסף הר-נוי

הדלקת נרות חנוכה לאיש או אשה הטסים לחו"ל:

הרב אסף הר-נוי רב הקהילה

השאלה: אדם נשוי שטס לחו"ל בימי חנוכה- האם הוא חייב להדליק נרות במקום בו הוא מתארח והאם אשתו חייבת להדליק נרות בביתם?¹

הדין ההלכתי:² מצוות הדלקת נרות חנוכה היא מצווה התלויה בבית, שכן למדו חכמינו- "מצוות חנוכה- נר איש וביתו". ביתו של האדם לעניין זה אינו דווקא ביתו הקבוע, אותו הוא קנה או שכר, כי אם המקום בו הוא מתארח באותו יום. לפיכך, משפחה המתארכת בבית אחר **וישנה שם**- אינה חייבת להדליק באותו לילה נר חנוכה בביתה הקבוע אלא צריכה לקיים המצווה בבית בו היא מתארכת.³ השאלה העומדת בפנינו היא מה הדין במקום בו הבעל והאשה אינם יושבים באותו בית, וכגון שהבעל הוא חייל בצבא או שהוא טס לחו"ל. במצב כזה האשה נמצאת בביתם הקבוע אך הבעל נמצא בבית אחר ויש לברר על מי מוטל החיוב להדליק נרות חנוכה?

נקודת המוצא היא- שמי שנשאר בבית- האיש או האשה- בוודאי חייבים להדליק בביתם נר חנוכה בברכה. השאלה היא- האם בהדלקה זו שבביתו הקבוע- יוצא בן הזוג השני שנסע? או שגם הוא צריך להדליק בעצמו במקום בו הוא ישן באותו לילה.

לעניין זה יש לחלק בין שני מצבים ביחס למקום בו הוא מתארח: 1. האם הוא מתארח בבית שמדליקים בו נרות, כגון אצל בני משפחה, חברים וכד'. 2. או שהוא מתארח במקום שלא מדליקים בו נרות, כגון בבית מלון, בחדר שינה בצבא וכד'.

אם הוא מתארח מקום בו מדליקים נרות: אדם נשוי שנסע בחנוכה לבדו מביתו, והוא מתארח לשינה אצל ידידים או בני משפחה, יוצא ידי חובה בהדלקת הנרות שאשתו (שנשארה בביתם) מדליקה. ואע"פ שידי חובת מצוות הדלקת נרות הוא יוצא בהדלקת אשתו, יש אומרים שידי מצוות פרסום הנס וראיית הנרות אינו יוצא, לפיכך עליו לשמוע את הברכות ולראות את הנרות בבית מארחיו או בבית הכנסת, כדי להשתתף בהודאה על הנס.⁴

ואם הוא מתארח בדירה ריקה או בבית מלון- למרות שאשתו מדליקה בביתו- עליו להדליק במקום אירוחו נרות בעצמו. למנהג אשכנז ידליק בברכה, ולמנהג ספרד אם הוא בארץ ידליק בלא ברכה, ואם הוא בחוץ לארץ ידליק בברכה.⁵

הלכה למעשה: איש שנסע מביתו בימי החנוכה, אם אשתו מדליקה נרות בביתם- הוא יוצא ידי חובה בהדלקתה, וישתדל להיות נוכח בעת הדלקת נרות בבית מארחיו. ואם הוא לבדו במלון, בצבא וכד'- ידליק נרות בעצמו עם ברכה (ולמנהג ספרד ללא ברכה). דין זה זהה הן לאיש הנוסע והן לאשה הנוסעת.

¹ **דין זה נכון הן לגברים והן לנשים:** שאלה ותשובה זו נכונה הן לאיש והן לאשה שטסה ובעלה נשאר בבית, שכן מצוות הדלקת נרות חנוכה היא מצווה השייכת לנשים כמו לגברים, למרות שזו מצוות עשה שהזמן גרמה, משום שגם הם היו באותו הנס.

² בתשובה זו נעזרתי רבות בספרים: "פסקי תשובות" ו"פניני הלכה", מלבד הספרים המצוינים בהערות.

³ דין משפחה המתארכת אצל חברתה הוא דין רחב ומפורט ואין זה המקום להרחיב את היריעה בדין חשוב זה. כך למשל יש לדון בו- מה דין משפחה שנוסעת ל"הדלקת נרות משפחתית" וחוזרת בשעה מאוחרת לביתה- היכן עליה להדליק ומתי; האם יכולים לצאת ידי חובה בהדלקת בעל הבית בו הם מתארחים; האם נכון שגם הם ידליקו בעצמם בבית בו הם מתארחים; מה הדין אם הם ישנים בבית אחד ואוכלים ומתארחים בבית אחר; וכמה וכמה. על כן, כל מי שהדברים הללו רלוונטיים אליו- נכון שישאל את רבו כיצד לנהוג.

⁴ ואם זה שנסע ירצה להדליק נרות - לפי מנהג אשכנז הוא רשאי להדליק בברכה, וישתדל להקדים להדליק לפני הזמן שאשתו תדליק בביתם. ולמנהג ספרד לא ידליק.

⁵ לדעת המרדכי, או"ח, מהר"י אבוהב, כמובא בב"י שו"ע תרעז, ג, יהודי שנמצא במקום שאין מדליקים נרות, חייב להדליק בברכה. כי יש שני צדדים לחיוב הדלקת נרות, מצד האדם ומצד מקומו, ואם במקום שהוא נמצא אין מדליקים נרות, למרות שמצד חיובו האישי יצא בהדלקת אשתו, מצד המקום חובתו להדליק בברכה. אמנם למנהג ספרדים אין לברך, כי י"א שיוצא בהדלקת אשתו, וספק ברכות להקל (כה"ח תרעז, כג).

חטיפתו של אדגרדו מורטארה

יואל קוטנר ע"פ מאמר של ד"ר איבט אלט מילר

חטיפתו של אדגרדו מורטארה
מוריץ דניאל אופנהיים, 1862

בשנת 1997, פרסם דוד קרצר את הספר **חטיפתו שך אדגרדו מורטארה** המתאר את הסיפור המזעזע של ילד יהודי אשר נלקח בכוח ממשפחתו בתקופה שלפני איחודה של איטליה ועם ברכתו של האפיפיור פיוס ה-X. המאורע קרה באמצע המאה ה-19 ולא בימי הביניים. אדגרדו מורטארה הלך לעולמו ב-1940.

בשנות ה-50 של המאה ה-19 בולוניה הייתה העיר השנייה של מדינות האפיפיור – המרכז הגיאוגרפי של איטליה בשליטתו של האפיפיור. למרות הקריאה הפופולרית של הציבור לשינוי שלטוני, העיר הייתה של הכנסייה ומנהיגיה. הקהילה היהודית בעיר מנתה כ-200 נפש ולאור העוינות האנטישמית שהייתה מנת חלקם, שמרו היהודים על פרופיל נמוך וכדי לא למשוך תשומת-לב יתרה לא מינו רב לקהילה ואף לא נבנה בית כנסת.

מומולו ומאריאנה מורטארה חיו במרכז העיר והעסיקו בני נוער כדי לשמור על דירתם וילדיהם. בשנת 1853 הייתה אנה מוריס בת ה-14 השמרטפית אשר עברה לגור בביתה של משפחת מורטארה מספר חודשים אחרי לידתו של אדגרדו. מוריס נקשרה לילד היהודי, וכשחלה בגיל שנה פנתה הנערה לבעל מכולת מקומי אליו סיפרה כי הילד יפהפה וחבל שימות. הלה העלה את הרעיון של טבילת הילד כדרך לרפואתו. לנערה לא היה מושג כיצד לבצע משימה כזו וע"כ היא אלתרה "טבילה" בשפיכת כוס מים על התינוק ומלמלה מספר מלים שדי מהר שכחה. לדבריה, בעיניה למלים לא הייתה משמעות דתית כיוון שבסופו של דבר היא לא ידעה מה היא עושה. שנים מאוחר יותר היא ספרה לחברה כלאחר יד מה היא עשתה לאותו ילד שעליו שמרה. סיפור המשעה התגלגל לפתחה של לשכת האינקוויזיציה בעיר שבמהרה זימנה את הנערה לחקירה. תגובת הכנסייה לא אחרה לבוא. בליל יום רביעי, ה-23 ביוני 1858, המשטרה האפיפיורית הסתערה על דירת משפחת מורטארה ודרשה לראות את כל ילדי המשפחה. ההורים המפוחדים העירו את ילדיהם משינתם. שבעה ילדים מנומנמים נעמדו לפני השוטרים: התאומות ארנסטה וארמיניה בנות ה-11, אגוסט (10), ארנולדו (9), אדגרדו בן ה-6, ארקול (4) ואימלדה התינוקת. הצהיר מפקד הכוח המשטרתית: "בניכם אדגרדו הוטבל ועלי פקדו לקחת אותו אתי". ההורים פרצו בבכי, כרעו ברך לפני המפקד והתחננו לרחמיו. יהודי שכן היה עד לנעשה וסיפר כי מראה עיניו היה קשה מנשוא. האם בוכה מרות, האב מורט את שערות ראשו והילדים על הברכיים מתחננים לחמלה.

זעקות השבר של משפחת מורטארה פשטו בכל השכונה. תושבים יהודים וחלק מהמשמרת האפיפיורית פנו לראש לשכת האינקוויזיציה בצפייה שיחזרו בו מעמדתו – אך לשווא. כעבור יממה הגיעה ההחלטה: **הילד הוטבל והוא נוצרי לכל דבר והוריו היהודים מנועים מלגדל אותו.**

יום למחרת, 24.6.1858 אגדרו נתלש מזרועות אימו לתמיד.

אדגרדו הובא לרומה. חטיפתו עוררה תשומת-לב ציבורית וכדי להסיט את הביקורת, הכנסייה פרסמה גרסה רשמית שעל-פיה, כשהילד נלקח מביתו הוא הפך לנוצרי אדוק ובנסיעה לרומא ביקש לחזות בכנסיות היפות שבדרך. בזיכרונותיו אדגרדו מספר שבכה על הוריו וכי סיפרו לו את הכזב כי אביו ועמו ממתינים לו ברומא. כשהוא ביקש את המזוזה שענד על צווארו נתנו לו צלב תחתיה.

ברומא אדגרדו חונך במעון למתנצרים חדשים, לרבות כאלה שהובאו נגד רצונם. באמצע המאה ה-19 היה אסור ליהודים להתקרב למקום או לנסות לתקשר עם יושבי המעון. יהודי אחד נעצר בגין מבט בחלון. הוריו של אדגרדו נסעו לרומא ולאחר מאמצים רבים הורשו לפגוש אותו בביקור קצר מאד. הילד סיפר להם כי הוא מקפיד לקרוא קריאת שמע כל לילה.

האפיפיור פיוס ה-IX מצא עניין רב במקרה של אדגרדו מורטארה, ולמרות הלחץ הבין-לאומי נגד החטיפה, האפיפיור ראה את עצמו כאביו "החדש" של הילד וסירב בכל תוקף להחזירו להוריו ואסר עליו כל מגע איתם.

בהגיע הילד לשנתו ה-13 לאחר שבע שנות חינוך קאתולי אינטנסיבי, אדגרדו לקח שם נוסף, פיו, לכבוד האפיפיור. בגיל 21 בשנת 1873 הוא הוסמך ככומר קאתולי.

בשנת 1878, אימו מריאנה פגשה אותו וחיידה את הקשר בין השנים, אך ראתה את השינוי הדרמטי שחל בו. בהתלהבות הוא ביקש להמיר את היהודים, ובמיוחד את משפחתו, על דתם. מריאנה הלכה לעולמה בשנת 1890 והעיתונות הייתה מלאה בדיווחים סנסציוניים (אך שקריים) כאילו טרם מותה הייתה לקאתולית בעקבות השפעתו הברוכה של הבן הכומר. אדגרדו הכחיש את הדיווחים והודה שלמרות רצונו שהיא תתנצר, היא מעולם לא עשתה זאת גם עד רגעי חייה האחרונים על ערש דווי מוקפת כל ילדיה.

המשפחה שמרה על קשר עם אדגרדו. אחיין משנה, גוסטבו לאטיס סיפר לעיתון הישראלי **THE TIMES OF ISRAEL** בשנת 2014 כי לאורך למעלה ממאה שנה תמונתו של אדגרדו עמדה בבית המשפחה ולרגלה הקדשה לאימו: "אימי הברוכה והאהובה! ישמרך האל בשמחת אהבת בןך האהוב, פיו אדגרדו האהוב אותך מאד. וונציה 15.11.81".

בכתבה, לאטיס מעלה זיכרונות של ביקורים שערך אדגרדו בביתו. הוא נהג לתלות במסדרון את הכובע השחור הגדול של הכמורה. סבתו אימלדה, אחותו הצעירה של אדגרדו הייתה קשורה קשר הדוק ליהדות ודרשה כי בני המשפחה יצומו ביום כיפור ויחגגו את חג הפסח. למרות הקשר העז ליהדות, היא שמרה על קשר עם אחיה. אך בבואו לבקר שררה מתיחות שמא יטיף את הנצרות לילדיה. הרבה מקרובי משפחתו של מורטארה נספו בשואה. בהיותו בבלגיה בשנות מלחמת העולם השנייה המרת דתו לא הייתה מצילה אותו ממלתעות המפלצת הנאצית לולא נפטר בשנת 1940 בגיל 88, חדשים ספורים לפני פלישת צבא גרמניה.

אדגרדו עם אימו ואחיו - 1880

מתי הצומות יהפכו לימי שמחה?

יהודה ליבוביץ (לפי רעיון של הרב אלישע וישליצקי זצ"ל)

"כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת צֹם הַרְבִּיעִי וְצֹם הַחֲמִישִׁי וְצֹם הַשְּׁבִיעִי וְצֹם הָעֶשְׂרִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשָׂשׂוֹן וְלִשְׂמֵחָה וְלִמְעֻדִים טוֹבִים וְהָאֲמֹת וְהַשְּׁלֹמֹם אָקֵבוּ:" (זכריה ח, ט)

המושגים של רביעי, חמישי וכו' זה תמוז, אב וכו'. לצומות אלו יקרה להם משהו בלשון יחיד – 'יהיה'. בנוסף, הנביא אומר שלא רק שהצומות יבוטלו, אלא הם אף יהפכו לששון ולשמחה. כל הפרשנים אומרים שדבר זה יתרחש אם תתקיים הסיומת של הפסוק – 'והאמת והשלום אהבו'. זה דבר שבימינו מאוד קשה לקיים אותו. לאהוב את האמת לבדה ואת השלום לבדו זה לא פשוט, ולאהוב את שניהם זה נראה כמעט לא מעשי. מה הקשר בין "האמת והשלום אהבו" לבין הפיכת הצום לשמחה?

יש הנהוגים להגיד בסיום פרקי הקרבנות בבוקר את הברייתא: "רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת... וכן שני כתובין המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם." (ספרא ברייתא דרבי ישמעאל, פרשה א.) מה משמעות המידה ה"ג, של הכתוב השלישי שמכריע? האם כוונת הברייתא לומר שלא להישאר בהכחשה וסתירה, ולכן הכי משמעותי זה הפסוק השלישי המכריע? האם הפסוק השלישי יגיד שכתוב אחד נכון והאחר לא?

בפסוקים אפשר מאוד להבין את השיטה, מזהים מה כתוב, למה כתוב כך, נעזרים בפסוקים אחרים כדי למקם נכון כל אחד ממרכיבי הסתירה, כי לפסוקים אין את מה שבין בני אדם הוא מאוד מפריע. לפסוקים אין את ה- 'אני'. בשריפה הנוראה בכרמל נשאר כמה שרידים מבית אחד בכפר הנוער הדתי. אחד מהשרידים היה חלק מדף שרוף בתנ"ך עם ארבע מילים מנבואת צפניה 'בְּקֶשׁוֹ צֶדֶק בְּקֶשׁוֹ עֲנֹה' (צפניה ב, ג). באיזה הקשר זה כתוב? הנביא מדבר על כך שיבוא יום שהקב"ה יטלטל את האומה. הנביא אומר שזו תהיה טלטלה כזו שבני אדם לא יוכלו למנוע – 'גַּם כִּסְפִים גַּם זָהָבִם לֹא יוּכַל לְהַצִּילֵם בַּיּוֹם עֲבַרְתָּ ה' (צפניה א, יח). מה שיציל את העם זה לבקש צדק וענוה 'אוֹלֵי תִסְתְּרוּ בַּיּוֹם אִף ה'! לפסוקים אין בעיה של גאווה אז אפשר לשים כל אחד מהם במקום.

אך אנו, בני האדם, איך נצליח להשתחרר מהשאלה מי צודק, או מהתשובה 'אני צודק', ומהמתח שנוצר כתוצאה מהשאלה. אצלנו אי אפשר כל כך בקלות לקחת את הכתוב השלישי ולהכריע. לכל אחד מאתנו יש אגו, יוקרה וכבוד שלא נוותר עליהם בקלות כל כך. אנו שופכים לתוך הדיון את שאלת ה'אני' שהיא לא קשורה לעצם הדיון. דוגמא לכך היא בספר מלכים (מלכים א, ג, ה-ט): "בְּגִבְעוֹן נִרְאָה ה' אֶל שְׁלֹמֹה בְּחִלּוֹם הַלְּיָלָה וַיֹּאמֶר אֵלֵהֶם שְׂאֵל מָה אֲתָן לָךְ: [שלמה יודע את מקומו. הוא אדם צעיר] וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה אֲתָה עֲשִׂיתָ עִמָּךְ עֲבָדָךְ דָּוָד אֲבִי חֶסֶד גְּדוֹל כַּאֲשֶׁר הִלַּךְ לְפָנֶיךָ בְּאֲמֹת וּבְצַדִּיקָה וּבְיִשְׁרָת לִבָּב עִמָּךְ וַתִּשְׁמַר לוֹ אֶת הַחֶסֶד הַגְּדוֹל הַזֶּה וַתִּתֵּן לוֹ בֵּן יֹשֵׁב עַל כִּסֵּא כִּיּוֹם הַזֶּה: [זה לא נבע מצדקותו] וְעַתָּה ה' אֵלֵהֶי אֲתָה הַמַּלְכָּה אֶת עֲבָדְךָ תַּסֵּחַ דָּוָד אֲבִי וְאֲנֹכִי נֹעֵר קִטָּן לֹא אֲדַע צֵאת נְבִיא: וְעֲבָדְךָ בְּתוֹךְ עַמְּךָ אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ עִמָּךְ רַב אֲשֶׁר לֹא יִמְנָה וְלֹא יִסְפֹּר מַרְבִּי: וְנִתַּתָּ לְעֲבָדְךָ לֵב שֹׁמֵעַ [לא שכל, לא הברקות, לא גאונות – לב]. לְשֹׁפֵט אֶת עַמְּךָ לְהַבִּין בֵּין טוֹב לְרָע כִּי מִי יוּכַל לְשֹׁפֵט אֶת עַמְּךָ הַכָּבֵד הַזֶּה:"

ה'שם משמואל" אומר בפרשת בהר שאין שום אומה ולשון שיכולה להתחרות איתנו במה שאנחנו עושים בשעת מחלוקת. עם ישראל הוא אידיאליסט, ואף פעם אין בוויכוחים מעין אלה צדדים אישיים. שלמה אומר שבלי לב שומע אי אפשר לשפוט ולהכריע מחלוקות בעם.

הקב"ה שומע, ושלמה מעלה עולות וכו'. "אז תבאנה שְׁתֵּים נָשִׁים אֶל הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמְדֶנָּה לְפָנָיו: וְתֹאמַר הָאִשָּׁה הָאֹחֶת בִּי אֲדֹנָי אֲנִי וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת יִשְׁבֵּת בְּבֵית אֶחָד וְאֶלֶד עִמָּה בְּבֵית: וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתִּי וְתֵלֵד גַּם הָאִשָּׁה הַזֹּאת וְאֲנַחְנוּ יָחִידוּ אִין זָר אֶתְנוּ בְּבֵית זוּלָתִי שְׁתֵּים אֲנַחְנוּ בְּבֵית: וַיִּמַּת בֶּן הָאִשָּׁה הַזֹּאת לִילָה אֲשֶׁר שָׁכְבָה עֲלָיו: וְתִקְּמוּ בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה וְתִקַּח אֶת בְּנֵי מֵאֲצָלִי וְאֶמְתָּךְ יִשְׁנָה וְתִשְׁכִּיבֶהּ בְּחִיקָה וְאֶת בְּנֵה הַמֵּת הַשְּׁכִיבָה בְּחִיקָה: וְאִתְּךָ בְּבִקֵּר לְהִינִיק אֶת בְּנֵי וְהִנֵּה מֵת וְאֶתְבּוֹן אֵלָיו בְּבִקֵּר וְהִנֵּה לֹא הָיָה בְנֵי אֲשֶׁר יִלְדְתִי: וְתֹאמַר הָאִשָּׁה הָאֹחֶרֶת לֹא כִי בְנֵי הָחַי וּבְנֵה הַמֵּת זֹאת אֶמְרָת לֹא כִי בְנֵה הַמֵּת וּבְנֵי הָחַי וְתִדְבְּרֶנָּה לְפָנָי הַמֶּלֶךְ: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אֶמְרָת זֶה בְּנֵי הָחַי וּבְנֵה הַמֵּת זֹאת אֶמְרָת לֹא כִי בְנֵה הַמֵּת וּבְנֵי הָחַי:"

איפה המקוריות? למה הוא מצטט את אותו הדבר שאמרו לו? "ויאמר המלך קחו לי חרב ויבאו החרב לפני המלך: ויאמר המלך גזרו את הילד החי לשנים ותנו את החצי לאחת ואת החצי לאחת: ותאמר האשה אשר בנה החי אל המלך כי נקמרו רחמיה על בנה ותאמר בי אדני תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתהו וזאת אמרת גם לי גם לך לא יהיה גזרו: ויען המלך ויאמר תנו לה את הילוד החי והמת לא תמיתהו היא אמו: וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלהים בקרב לעשות משפט:"

אומר המלבי"ם שהמבחן של שלמה היה בלב השומע. אדם שמחפש אמת לא מחפש להגיד את דעתו. הוא קודם כול שומע את הסוגייה על מה מדובר. בסוגייה נאמרו שני משפטים דומים עם הבדל גדול ביניהם, ומי שמקשיב - מבדיל ביניהם, ועל פיו גם עושה את מעשה הגזירה. בעמדה של אישה א' סדר הדברים היה 'בני החי ובנך המת'. הבין שלמה המלך שהדבר הכי חשוב לה שבנה יחיה, וסעיף ב' בדבריה הוא הוויכוח עם האישה השנייה. אצל אישה ב' סדר הדברים הוא 'בנך המת ובני החי' – קודם הוויכוח, ואח"כ בנה החי.

שלמה, מתוך ליבו השומע, אמור להעמיד את זה במבחן. אמא נורמלית יש לה בן, הוא חי, ולא פחות מזה, הוא גם שייך לה. אבל יש רגע של אמת, בו אם היא תתעקש על השייכות שהוא שלה, תתעקש על הוויכוח, הוא לא יחיה כי המלך יאמר 'גזרו'. המלך בחן את השאלה מה חשוב: האם הברור של האמת לעצמה, או החיים? האם האמא תעדיף את החיים על השייכות?

זה כמעט הפוך מהדור שלנו. כיום, ככל שאני יותר מתווכח ותקיף, כך אני נראה יותר אמיתי ונחוש, ואילו זה שבוחן את שאלת השייכות רק אחרי שהוא בוחן את סוגיית החיים, לא נראה כ"כ אמיתי. שלמה אומר שנוכן שבתוך הסוגייה של האמת יש גם צד אישי – האדם שחי את האמת, אבל לעולם הצד האישי הוא שלב ב' ולא שלב א'. נותנים מקום לצד האישי, אבל לא כמוביל ובולט.

כשזכריה אומר 'האמת והשלום אהבו', הוא לא מוותר על אהבת האמת – על הברור והמסקנות. הוא אומר שאם נשים את האמת בסעיף א', הטלת הדופי תהיה כמעט מוכרחת, אבל אם נמקם אותה בסעיף ב' – אהבת השלום והאמת יוכלו לחיות יחד.

הגמרא]](יומא ט, ב) אומרת: "אבל מקדש שני, שהיו עוסקים בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהייתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות: עבודה זרה, גלוי עריות ושפיכות דמים." כנראה שרק באמצע הפסוק "לא תשנא את אחיך בלבבך" אנשים עלולים ליפול. במילים 'לא תשנא' אין אפשרות להתפלפל, וגם במילה 'בלבבך' לא. אבל במילה 'אחיך' יש בעיתיות על כל מיני רקעים. גם אם יגידו לי ששנאתי חנם, אני ממשיך לשנוא חנם, כי אני לא שונא חנם - נאסר עלי לשנוא אחים, והאיש ההוא הוא לא אחי. מרן החיד"א היה אומר, ואחריו הרב קוק, שבית המקדש השלישי יבנה באהבת חנם.

מה המשמעות של נבואת זכריה שהזכרנו בתחילת המאמר? זכריה דיבר על הצומות שהם שלבים בחורבן. כל צום מבטא חלק בהתדרדרות המצב. שורש כל הצומות אחד. לא מספיק שהם יפסקו, צריך להפוך אותם לשמחה. המידה שהתורה נדרשת בה לא מתחילה בכתוב השלישי, אלא בשני הכתובים המכחישים זה את זה. יש הבדל בין בני אדם, בין קבוצות ומחנות, העולם לא אחיד. השאלה היא, האם אני נשאר במיקום המפריד והמפצל, או שאני שומר קשר לאותו כתוב שלישי ומנסה לראות איך המכלול עולה באותה סוגיה? אם ההבדלים בין בני אדם הם טבעיים ואנו לא רוצים לדכאם, הפתרון של הצום הוא לא רק להפסיקו, לדכא את השוני בין המחנות ע"י התאפקות וסובלנות, אלא להפוך את ההבדלים להפריה הדידית, להפוך אותם לשמחה. כל תיקון באהבת חנם יכלול את שתי המדרגות - אהבת האמת ואהבת השלום.

התורה(שמות כג, ב)בפרשת הליכה אחר הרוב אומרת: "לא תהיה אַחֲרֵי רַבִּים לַרְעֵת וְלֹא תַעֲנֶה עַל רֵב לְנֹטֵת אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטֹּת:" אומר החת"ם סופר בתשובה(באו"ח סי' רח) שהליכה אחר הרוב היא לא דבר טכני של סמכות, אלא היא חלק מביורור האמת, ועל כן תלוי מה מתרחש בבית דין. אם כל דיין מחפש דרך לשכנע שהוא צודק והשני טועה, אין משמעות מוסרית ורוחנית לרוב, אבל אם היה תהליך של הקשבה שכל אחד מברר עם עצמו האם הדיין השני צודק, ואחרי תהליך ההקשבה נוצר רוב – זה בירור אמיתי. צריך לנסות לבנות מודל של בירור האמת, ושהצד האישי יהיה רק כלי. המוכנות לברור תהיה כזאת שאין בה משוא פנים.

- מזל טוב לרב עמיחי עוזיאל ומשפחתו לרגל הולדת הבן
- מזל טוב למשה משולם ומזל קליין לאירוסי הבת רננה עם נדב
- מזל טוב לרב חנניה יהודה פורט ומשפחתו לרגל הולדת הבת

הלכות הדלקת נרות חנוכה

הרב אסף הר-ני

רב קהילת "אדרת אליהו" וראש בימ"ד "מבקשי פניך", גילה, ירושלים

החייבים בהדלקה

מעיקר הדין יוצאים ידי חובה בהדלקת נר אחד, אך נהגו ישראל להדד ולהוסיף בכל לילה נר נוסף. לבני ספרד מדליקים חנוכה אחת לכל בני הבית, ולבני אשכנז-מדליק כל אחד מבני הבית (כולל הקטנים). נשים חייבות בהדלקה שאף להן חלק בנס, אולם הנשואות לא מדליקות חנוכה משל עצמן שכן בעל ואשתו נחשבים כאחד.

הברכות וסדר ההדלקה

בכל יום מברכים 2 ברכות: "להדליק נר" ו"שעשה ניסים", וביום הראשון מוסיפים ברכת "שהחיינו". עם סיום הברכות מתחילים להדליק, ולאחר הדלקת הנר הראשון אומרים "הנרות הללו וממשכים לשאר הנרות. את הנרות מסדרים בחנוכה מצד ימין של העומד מולה, ובכל יום מוסיפים נר חדש משמאל, ומחדש מתחילים להדליק.

הדלקה עושה מצווה

בזמן ההדלקה החנוכה צריכה להיות מונחת במקומה, ושיהיה בה מספיק שמן כדי שהנרות ידליקו לפחות חצי שעה. ואם הדליקו ראווי ומסיבה לא צפויה כבו הנרות- אינו חייב להדליקם מחדש, ומ"מ ראוי לשוב ולהדליק.

מקום הנחת הנרות

את החנוכה מניחים בסמוך לפתח הבית, מצד שמאל (כשהמזוזה מימין), ואם יש לבית חצר מוקפת חומה- ליד שער החצר. כשהחנוכה לא נבנית מהפתח- יש שמדליקים בחלון לפרסום הנס, ויש שגם כזה מדליקים בסמוך לפתח כתקנת חכמים. גובה הנרות- 'לכתח' מעל 27 ס"מ מהרצפה ולמטה מ-90 ס"מ, אך ניתן להניחם גם גבוה מכך ועד 20 אמה. הגרים בקומות גבוהות- ידליקו בחלון הבית בנגד השכנים וכך יפרסמו את הנס.

זמן ההדלקה

מדליקים "משששקע חמה" ונחלקו אם הכוונה מתחילת השקיעה או מסופה (צאת הכוכבים), רוב ישראל נוהגים להדליק מיד בצאת הכוכבים (17:01), ויש שמדליקים בשקיעה (16:43). הרגיל להתפלל ערבית בזמנה- יתפלל ערבית ואז ימהר להדליק.

אם לא הדליק בזמן- יכול להדליק במשך כל הלילה, ובלבד שיתקיים בהדלקה פרסום הנס כשלפחות אדם אחד יראה את ההדלקה. הגרים ברחוב ראשי יכולים להדליק עד שעה שיש עובדי אורה, ואם כבר מאוחר- ידליק בברכה לאחר מנחי ביתו. בשעת הדחק ניתן להדליק מפלג המנחה (15:35) ויתן בברות שמן כדי שידליקו חצי שעה אחר צאת הכוכבים. ערב שבת מדליקים נרות חנוכה לפני נרות שבת, ובזמן הקדשים להחמיל מנחה קודם הדלקת הנרות. במוצ"ש מתפללים ערבית, מברכים ואז מדליקים נרות, ויש שנוהגים להדליק נרות חנוכה קודם ההבדלה.

הדלקה במצבים שונים-

****בית הנכנס-** אחד המחפלים מדליק במניין לאחר תפילת מנחה, ומניחים את הנרות בצד דרך, זכור למנותר המקוש. גם המדליק וגם שאר המחפלים לא יוצאים י"ח בהדלקה זו ויחדו לביטח ודילקו בברכה.

****אורחים/מפגש משפחתי-** אם חוזרים לביטח באותו היום- לא יוצאים י"ח בהדלקה בבית המארחים. ולכתח' ידליקו בבית בזמן ואחריו כן ייצאו לדרך. ואם לא יספיקו להדליק מוקדם- ידליקו בביתם כשיחזרו בפני אדם אחד לפחות. ואם ישנם בבית המארחים- נחשב בית זה כביתם וישתתפו בהדלקת הנרות של המארח ע"י שיטתו לו סכום סמלי, ולבני אשכנז נכון שידליק כל אחד מהם חנוכה משלו בבית המארחים.

****מי שגר לבד, חייל וכדו'-** מדליק במקום מגוריו- בביתו השכור/פנימיה/ בסיס ע"פ הכללים דלעיל. ויש מבני ספרד שנוהגים שבחורים צעירים שבפנימיה השבים מעת לעת לבית הוריהם- לא מדליקים בעצמם.

****המתארחים במלון-** המלון נחשב לביתם וצריכים להדליק בו כמו בבית. לכתח' נכון להדליק בחדרם (כשמותן), כגון במרפסת החדר המיועדת ליעושן- ואם הדבר אסור- ידליקו בסמוך לחדר האובל.

חנוכה שמח!

law.golan@gmail.com	0546691911	אריאל גולן
yehuda.lebovich@gmail.com	0526448094	יהודה ליבוביץ'
eliahouk@gmail.com	0545723801	אליהו משה קליין
nirekal@walla.com	0502017023	ניר קלמנוביץ
yoavshap89@gmail.com	0508854785	יואב שפירא